

A B C
NEVLADINIH
ORGANIZACIJA

drugo izdanje

Februar 2002.

PREDGOVOR

*Poštovani ~itatelji i ~itateljke,
pred vama je drugo izdanje brošure “ABC nevladinih organizacija - Uvod u demokratiju i gra|ansko organizovanje”*

Ka'e se da demokratsko društvo po-iva na stabilnim i kontrolisanim institucijama podijeljene vlasti, slobodnom tr'i{tu i neprofitnom sektoru (nevladine organizacije, sindikati i sl).

Naša organizacija, Centar za razvoj nevladinih organizacija, se posvetila podr{ci, izgradnji i razvoju ovog tre}eg, nevladinog, neprofitnog sektora u vjeri da gra|ani trebaju preuzeti dio obaveza za svoju budu}nost kroz anga'ovanje u razli-itim nevladinim udru`enjima.

Pojam “nevladine organizacije” pojavio se kod nas sa dono{enjem Zakona o nevladinim organizacijama 1999 godine, dok su u skladu sa ranijim zakonom postojala udru`enja gra|ana i dru{tvene organizacije, kao oblici organizovanja gra|ana.

Danas je u Crnoj Gori registrovano preko 1400 nevladinih udru'enja, vi{e desetina fondacija i inostranih nevladinih organizacija.

Smatramo da na{i 'ivoti i budu}nost dru{tva i generacija koje dolaze ne zavise samo od politi-ara, politi-kih partija i vlada. Vjerujemo u mo} gra|ana da mijenjaju svijet oko sebe preduzimaju}i inicijative i akcije koje doprinose dru{tvenoj promjeni.

Od gra|ana se o-ekuje da u-estvuju u 'ivotu zajednice, da posjeduju odre|ene vje{tine i prepoznaju vrijednosti. Da

bi odgovorno u-estvovali, gra|ani trebaju razvijati interes za politi-ke procese, osjetiti smisao politi-ke djelotvornosti i uvidjeti potrebu izlaska izvan li-nih interesa, kao i potrebu razvoja osje}aja gra|anske du'nosti. Gra|ani trebaju imati odre|ena znanja o principima na kojima po-iva ustavna demokratija i demokratska gra|anska kultura.

Ova znanja bi im trebalo pru'iti kako redovno, formalno obrazovanje tako i ono neformalno kojem dajemo mali prilog pripremom i publikovanjem ove bro{ure, kao i razli-itim aktivnostima u programu edukacije i treninga.

Cilj nam je da distribucijom ove publikacije ponudimo osnovne informacije o demokratiji, pojmu, ulozi i na-inu rada nevladinih organizacija.

@elja nam je da {to vi}e gra|ana upoznamo sa mogu}nostima koje nevladine organizacije nude u razvoju dru{tva, ohrabrimo gra|ane na organizovanje i akciju, promovimo nevladine organizacije i ideju gra|anskog dru{tva.

U pripremi ove publikacije smo se poslu'ili sljede}im naslovima: Uvod u demokratiju- 80 pitanja i odgovora, UNESCO, Kreativni centar 1999; NVO Priru-nik Kuharica za udruge, AED, Zagreb 1999; Enciklopedija politi-ke kulture, Savremena administracija, 1997; REC Priru-nik za vo|enje javnih kapmanja; Osnovi ljudskih prava i sloboda, N.Vu~ini}, CID Podgorica; Materijalima Centra za razvoj neprofitnog sektora iz Beograda autora @. Paunovi}a i tekstem Nevladine organizacije i civilno dru{tvo, autora Gojka Be`ovana, Zagreb.

Ove i druge naslove mo'ete na}i u biblioteci na{eg centra i toplu vam ih preporu-ujemo.

Gra|ani imaju mogu}nost u-lanjenja u neko od ve} postoje}ih udru'enja ili osnivanje novih, a mi smo tu da pomognemo svima koji imaju volju da konkretnim ~injenjem ispune formalno ime "gra|anin".

Podijelite ovu bro{uru sa svojim uku}anima, prijateljima i drugim ljudima koje poznajete.

Vi}e znanja o demokratiji i organizovanju gra|ana bi}e nam svima od pomo}i.

Stevo Muk

SADR@AJ:

Predgovor.....	3
1. [to je sloboda?	7
2. [to je demokratija?	7
3. Koja su bitna obilje`ja demokratskog poretka?.....	7
4. [to je to vladavina prava?	8
5. [to su to ljudska prava?	8
6. [to su to manjinska prava?	9
7. [to je otvoreno dru{tvo?	9
8. [to je to sloboda udru`ivanja?.....	10
9. [to je civilno (gra ansko dru{tvo)?	10
10. [to nas sprije`ava da budemo gra ani?.....	11
11. Za{to je va`na inicijativa gra ana?	11
12. [to su to nevladine organizacije?	12
13. [to to zna-i neprofitne?	13
14. Koja je uloga nevladinih organizacija?	13
15. Kakav je zna~aj nevladinih organizacija u dana{njem dru{tvu?	14
16. Koja je razlika izme u nevladinog udru`enja i nevladine fondacije?	15
17. ^ime se bave nevladine organizacije?	15
18. Ko osniva nevladine organizacije?	16
19. Gdje su nevladine organizacije najrazvijenije?	16
20. Koje su najve`e nevladine organizacije u svijetu?	16
21. ^ije interese promovi{u nevladine organizacije?	17
22. Koje se skra`enice koriste za pojam nevladine organizacije?	17
23. Na kojim vrijednostima po~ivaju nevladine organizacije?	17

24. Ko poma`e nevladine organizacije?	17
25. Ko su partneri nevladinih organizacija?.....	18
26. Kome su nevladine organizacije odgovorne?	18
27. ^ime je ure en rad nevladinih organizacija?	18
28. Da li je uloga nevladinih organizacija u tranzicionim zemljama specifi~na?	18
29. Za{to se nevladine organizacije ponekad nazivaju “vladinim” ili “antivladinim”?	19
30. Za{to se ponekad ~uje da su nevladine organizacije sredstvo za boga}enje pojedinaca?	19
31. [to je to volonterski rad i ko su volonteri?	20
32. Da li nevladine organizacije me usobno sara uju?	21
33. Kako nevladine organizacije komuniciraju sa drugima?	21
34. Da li su potrebna neka posebna znanja i vje{tine za rad u nevladinim organizacijama?	21
35. Kako nevladine organizacije prikupljaju sredstva za realizaciju svojih aktivnosti?	22
36. [to je to prijedlog projekta?	22
37. Da li nevladine organizacije pla}aju porez?	22
38. Da li i NVO mogu stvarati profit, odnosno baviti se profitnim/ekonomskim aktivnostima?	23
39. Da li nevladine organizacije mogu zapo{ljavati?	23
40. Da li mogu da se u~lanim u neku nevladinu organizaciju?	23
41. Koliki broj gra ana je minimalno potreban za osnivanje nevladine organizacije?	23
42. [to se mora definisati prilikom osnivanja nevladine organizacije?	24
43. Da li mogu biti ~lan ili osniva~ dvije ili vi{e nevladinih organizacija?	24
44. Da li osnivanje i registracija nevladine organizacije ko{ta?	24
45. Da li neko poma`e gra anima u osnivanju i registraciji nevladinih organizacija?	24
Li~na karta Centra za razvoj nevladinih organizacija	25

1. [to je sloboda ?

Sloboda je odsutnost nametanja i prinude na djelovanje: To je mogućnost djelovanja koje odgovara volji pojedinca ili grupe, pri čemu je granica moje slobode sloboda drugoga. Drugim riječima, slobodan sam učiniti sve ono što ne šteti drugome ili drugima i što drugome ne onemogućava da i on slobodno učini sve što mu je po volji, na jednak način na koji to smijem učiniti ja.

2. [to je demokratija?

Demokratija je vladavina naroda, u kojoj se pomoću skupa pravila i postupaka uspostavlja okvir koji omogućava da pojedinci i grupe žive i djeluju u slobodi.

Demokratija je takva vladavina u kojoj vrhovna vlast pripada narodu.

Tu vlast narod vrši direktno ili kao što je to danas pravilo, indirektno (posredno) preko svojih predstavnika izabраниh na slobodnim izborima.

Demokratija pripada sferi kolektivnog odlučivanja. Demokratija oličava ideal da takve odluke, koje utiču na zajednicu kao cjelinu, treba da donose svi članovi zajednice, kao i da svi treba da imaju jednaka prava da učestvuju u donošenju takvih odluka. Prema tome, demokratija podrazumijeva dva povezana načela, javne kontrole (kontrola građana) nad kolektivnim donošenjem odluka i jednakost prava u primjenjivanju te kontrole.

3. Koja su bitna obilježja demokratskog poretka?

Bitna obilježja demokratskog poretka su da:

- ♦ Vlast prozilazi iz naroda i pripada narodu
- ♦ Vladavina se zasniva na načelnoj saglasnosti onih u čije ime se vrši
- ♦ Vlast se oblikuje na temeljima volje građana izražene na izborima
- ♦ Temeljna (osnovna) ljudska prava svakog građanina su garantovana nezavisno od volje većine

- ♦ Prava manjina su garantovana nezavisno od volje većine
- ♦ Svi su jednaki pred zakonom
- ♦ Garantovano je pravo na pravedno sudjenje
- ♦ Vlast je ograničena ustavom
- ♦ Garantovan je pluralizam (sloboda mnogopolitičkog, sindikalnog, privrednog i drugog djelovanja)
- ♦ Njeguju se vrijednosti tolerancije, saradnje i dogovaranja

...

Kraje, možemo kazati da su četiri najbitnija elementa demokratskog poretka:

- ♦ Slobodni i fer izbori
- ♦ Otvorena i odgovorna vlada
- ♦ Građanska i politička prava
- ♦ Građansko (civilno) društvo

4. [to je to vladavina prava?

Vladavina prava uspostavlja načelo da svi državni službenici, bilo izabrani ili neizabrani, moraju djelovati u granicama zakona i ustava, na temelju moći koja je zakonski određena i ograničena. Ovo načelo proističe još iz Aristotelove ideje da najbolja vlada podrazumijeva "vladavinu zakona, a ne ljudi".

Vladavina prava može se smatrati kamenom temeljcem i pojedinačne slobode i demokratije. Bez nje ne bi bilo zaštite pojedinačnih prava pred izvršnom vlašću. I, pošto je izvor zakona demokratski ustav i izabrano zakonodavno tijelo, mora biti uslov demokratije da izvršna vlast poštuje vladavinu prava.

5. [to su to ljudska prava?

Ljudska prava jesu prava koja svakom ljudskom biću pripadaju samim činom rođenja.

Ona predstavljaju svojevrsnu branu, garanciju protiv zloupotreba državne vlasti, kao i najvažniji mehanizam njene kontrole i ograničenja.

Mnogi me | unarodni dokumenti defini{u i garantuju ljudska prava. Ljudska prava se naj~e}e dijele na gra | anska, politi~ka, socijalna, ekonomska i kulturna.

U osnovna ljudska (gra | anska i politi~ka) prava pripadaju: pravo na 'ivot, slobodu i li-nu bezbjednost; pravo na za{titu fizi-kog i moralnog integriteta, pravo na za{titu od torture i diskriminacije po bilo kom osnovu, jednakost pred zakonom, pravo da se ne mo' e biti progla{en krivim bez odluke suda, sloboda mi{ljenja, savjesti, vjeroispovijesti, pravo na privatnost, sloboda govora; pravo na politi-ko, sindikalno i drugo organizovanje i udru' ivanje; pravo na u~e}e u vr{enju dr`avnih i javnih poslova i dr.

U ekonomska i socijalna prava spadaju: pravo na rad, pravo na jednaku platu za jednak rad, ograni-eno radno vrijeme, osiguranje za nezaposlene, bolesne i nemo}ne, pravo na besplatno poha | anje osnovne {kole i dr.

6. [to su to manjinska prava?

Me | unarodne norme ljudskih prava nude posebne garancije manjinskim zajednicama, bilo da su one vjerske, kulturne, nacionalne, etni-ke ili jezi-ke. Takve manjine imaju prava ne samo da dr`ava prizna njihovo postojanje, nego i da za{titi njihov identitet i da stvori uslove za unaprije | ivanje tog identiteta. Osobe koje pripadaju manjinama treba da imaju sva demokratska prava, uklju~uju}i i pravo da jednako kao i drugi u~estvuju u poslovima zemlje (dr' ave), kao i da u~estvuju u dono{enju odluka koje se ti~u njihovih zajednica ili oblasti u kojima `ive.

7. [to je to otvoreno dru{tvo?

Ideja otvorenog dru{tva je zasnovana na saznanju da ljudi djeluju na osnovu nesavr{enog znanja i da niko nije u posjedu apsolutne istine.

U praksi, otvoreno dru{tvo se odlikuje vladavinom prava, po{tovanjem prava ~ovjeka, manjina i manjinskih mi{ljenja; raspodjelom mo}i i tr' i{nom ekonomijom.

Uopšteno re~eno, otvoreno dru{tvo je na~in da se opi{u pozitivni aspekti demokratije.

8. [to je to sloboda udru'ivanja?

Sloboda ili pravo udru'ivanja jeste jedno od temeljnih ljudskih prava.

Ono uklju~uje pravo gra|ana da se udru'uju u politi~ke stranke, sindikate, nevladine i druge organizacije.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima ka'e:

- (1) Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udru'ivanja.
- (2) Niko se ne mo'e primorati da pripada nekom udru`enju.

U Ustavu Crne Gore je zapisano:

Gra|anima se jam~i sloboda politi~kog, sindikalnog i drugog udru'ivanja i djelovanja, bez odobrenja, uz upis kod nadle`nog organa.

9. [to je to civilno (gra|ansko) dru{tvo?

Pojam gra|anskog dru{tva mo`e se posmatrati sa dva razli~ita aspekta:

- negativni, to je ideja da doseg dr`ave treba da bude ograni~en i ona sprije~ena da kontroli~e sve dru{tvene aktivnosti, prodre u sve `ivotne sfere i upije svu dru{tvenu inicijativu i sav talenat;

- pozitivni, to je ideja o postojanju mno{tva nezavisnih 'ari{ta samoorganizacije u dru{tvu, preko kojih ljudi mogu da zajedni~ki djeluju i rje{avaju svoje probleme, {to mo`e slu`iti kao kanal za izra'avanje stavova i interesa gra|ana i pritisak na vladu, ali i kao za{tita od poku{aja dr`ave da prekora~i svoje granice.

Ideja o gra|anskom dru{tvu ukazuje da je demokratiji potrebno da ima dru{tvena udru`enja svih vrsta koja su organizovana nezavisno od dr`ave. Samo na taj na~in se mo`e

ograničiti moć države, javno mnjenje (stavovi i interesi građana) artikulirati (izraziti) odozdo, umjesto da se njime upravlja sa vrha, i postići da društvo ima samopouzdanja da se odupre proizvoljnoj upravi.

Naravno da takva udruženja treba da budu ne samo nezavisna, već i demokratski organizovana iznutra otkrivajući ideju da je demokratija na nivou države biti tek slabo ukorijenjena ako se ostatkom društva upravlja na autokratski način. Ako su ljudi naučeni na autoritarizam u porodici, školi i crkvi, i ako nemaju iskustva sa samoorganizovanjem i samoodlučivanjem na radnom mjestu, u komunitetu i u dobrovoljnim udruženjima, nije vjerovatno da će postati aktivni građani, ili da će osjetiti bilo kakvu odgovornost za opšte stanje svoje zajednice.

Civilno društvo se često koristi kao sinonim pojma nevladine organizacije. Ipak, civilno društvo predstavlja širi koncept od samih nevladinih organizacija i uključuje druge aktivne učesnike društvenog života, izvan državnog aparata.

10. [to nas sprječava da budemo građani?

Jedan od uzroka koji najčešće zaustavljaju ljude da za sebe i svoje okruženje učine nešto, jeste osjećaj usamljenosti i izolacije koji navodi na mišljenje da se ništa ne može promijeniti, da se odluke donose "tamo negdje", daleko, u otuđenim centrima moći i da je svaki pokušaj gubljenje vremena. Nerijetko, ljudi misle da je to "nešto" uraditi neko drugi u njihovo ime. Ova pojava u našem društvu ne iznenađuje s obzirom na to da se ovaj sistem zasnivao na pasivnoj poziciji građana čiji je interes država "prepoznavala", o njemu se "brinula" i stvarala sliku da nema nikakve potrebe za individualnim ili udruženim angažmanom pojedinaca.

11. Zašto je važna inicijativa građana?

Važno je razbiti stereotipe prema kojima mi kao građani treba da ostanemo zatvoreni u svojim malim svjetovima prepuštajući drugima da preuzmu inicijativu. Istina je da

gra|ani, preuzimaju}i inicijativu, mogu izmijeniti i svoje i
'ivote ljudi oko sebe. Umjesto strepnje, straha i pasivnog
i{-ekivanja, udru'uju}i se, gra|ani preuzimaju inicijativu i
postaju kreatori politike u naj{iirem smislu. To je ujedno i
odgovornost koju pojedinci preuzimaju za promjene koje }e
se u okru'enju dogoditi.

* * *

12. [to su to nevladine organizacije?

Postoje mnoge definicije pojma "nevladine organizacije".
Zajedni-ko im je da pod ovim pojmom podrazumijevaju
organizacije:

- ♦ nastale dobrovoljnim udru'ivanjem
- ♦ sa ciljem za{tite/promocije interesa njenih ~lanova
ili nekog javnog interesa, odnosno op{teg dobra
- ♦ institucionalno odvojene od vlade ili lokalne vlasti
- ♦ samostalne i nezavisne u kreiranju i definisanju ciljeva,
planova i sprovo|enju aktivnosti
- ♦ koje imaju sopstvenu unutra{nju strukturu
- ♦ neprofitnog karaktera

Mo'emo kazati da su nevladine organizacije one organizacije
koje se *slobodno i legalno* (u skladu sa pravnim sistemom
koji po{tuje najvi{e standarde ljudskih prava i sloboda),
*autonomnom inicijativom gra/ana formiraju, organizuju i
djeluju na programskoj platformi o unaprije|enju javnog
dobra, i koje su izvan uticaja i kontrole dr'avnih i paradr'
avnih aparata vlasti.*

Crnogorski zakon o nevladinim organizacijama pod ovim
pojmom podrazumijeva nevladina udru'enja i nevladine
fondacije.

U njemu se ka'e:

"Nevladino udru`enje je neprofitna organizacija sa ~lanstv-
om, koju osnivaju doma}a i strana fizi~ka i pravna lica, radi
ostvarivanja pojedina~nih ili zajedni~kih interesa ili radi
ostvarivanja i afirmisanja javnog interesa", i " nevladina
fondacija je neprofitna organizacija bez ~lanstva koju osni-
vaju doma}a i strana fizi~ka i pravna lica, radi udru`ivanja

sredstava i imovine u cilju ostvarivanja dobrotvorne i druge djelatnosti koja je od javnog interesa i značaja”.

Nevladine organizacije, po našem zakonu, nisu političke organizacije, vjerske zajednice, sindikalne organizacije, sportske organizacije, poslovna udruženja niti organizacije i fondacije čiji je osnivač država.

Uobičajeno se koriste i termini kao što su: neprofitne organizacije, neprofitni sektor, “treći sektor” (sektor koji u društvu postoji pored prvog sektora - države i drugog sektora - privrede), građanske organizacije, građanske inicijative, organizacije oslobođene/izuzete od poreza, dobrovoljne organizacije (sektor), nezavisni sektor itd.

Naš prethodni zakon je poznavao “udruženja građana” i “društvene organizacije”.

13. [to znači neprofitne?

Nevladine organizacije nisu osnovane sa ciljem da stvaraju i raspodjeljuju profit (dobit). Njihov cilj nije materijalne prirode već pozitivna društvena promjena i opće dobro. Za razliku od njih privredni subjekti- preduzeća su osnovani sa ciljem stvaranja i raspodjele profita među svojim osnivačima i akcionarima.

14. Koja je uloga nevladinih organizacija?

Zadatak i uloga nevladinih organizacija je da

- (a) pomažu u humanizaciji života (dobrovoljačke usluge u sferi zdravstvene zaštite, kulture, socijalnog zbrinjavanja, pomoći izbjeglicama i sl.);
- (b) da čine društvo senzibilnijim za važne teme kao što su mir, zaštita životne sredine, prava čenja i obespravljenih slojeva i sl.;
- (c) da budu zaštita (advokati) posebnih socijalnih grupa koje su ugrožene;
- (d) da razviju komunikaciju među izolovanim pojedincima u “usamljenoj gomili” i osjećaj zajedništva;
- (e) da otvaraju teme od značaja za cijelo društvo, na

na-in neoptere}en interesom osvajanja ili zad-
r' avanja vlasti, budu stalni pokreta~ javnih debata
o pitanjima "koja ' ivot zna-e";

- (f) da budu uticajni medijum koji nije ni previ{e blizu
ni previ{e daleko od institucionalizovanih centara
politi-ke mo}i i sl.

Nevladine organizacije nastaju kao odgovor na nezadov-
oljene dru{tvne potrebe, odnosno kao te' nja za pozitivnim
dru{tvnim promjenama.

Uloga nevladinih organizacija je, s jedne strane, zadovoljenje
potreba gra|ana i dru{tvne zajednice (od humanitarnih,
preko socijalnih i obrazovnih, do za{tite prava i sloboda),
dok je s druge strane, uloga NVO da budu mehanizam kon-
trole i ograni-enja vlasti na svim nivoima.

Nevladine organizacije su dokazale, {irom svijeta, da poje-
dine poslove mogu obaviti br'e i kvalitetnije od dr`ave i
njenog glomaznog, sporog aparata, podlo' nog svakovrsnim
ograni-enjima.

Nevladine organizacije artikuli{u interese i potrebe gra|ana
u odnosu na druge subjekte u dru{tvu, podsti-u dru{tvnu
promjenu i doprinose izgradnji institucija i procedura.
Istovremeno, NVO nude druga~iji i novi na-in rada i
razmi{ljanja.

15. Kakav je zna-aj nevladinih organizacija u dana{njem dru{tvu?

Nevladinim organizacijama se u svijetu pridaje sve ve}i
zna-aj. Gotovo da nema nekog dru{tvnog problema u ~ije
se rje{avanje ne uklju-uju i nevladine organizacije. Istra' -
ivanja nevladinog sektora pokazuju da }e sljede}a faza
razvoja savremenih dru{tava biti obilje' ena sve ve}im uklju-
~ivanjem ovih organizacija u razne oblasti dru{tvnog `ivota.
Ovaj rastu}i zna-aj je uzrokovan ve}im povjerenjem gra|ana
(javnog mnjenja) prema neformalnim strukturama nego
prema tradicionalnim dru{tvnim institucijama ({kole,
crkva, univerziteti, politi-ke partije). Zbog toga se o nevla-
dinim organizacijama govori i kao o "novim partnerima"
dr' avnih institucija. Ovu potrebu partnerstva izme|u nevla-

dinih organizacija i i dr`avnih institucija u upravljanju procesom dru{tvenog razvoja priznaju i me|unarodna tijela kao {to su Ujedinjene nacije i Evropska Unija.

Zna~aj spontanih udru`ivanja gra|ana oko rje{avanja raznih privatnih grupnih i dru{tvenih problema je i u tome {to se stvara mre`a odnosa koji su nezavisni od dr`ave, koji ~ine civilno dru{tvo. Na taj na~in se pove}ava u-e{e gra|ana i njihova odgovornost za sebe i dru{tvo u kojem `ive.

16. Koja je razlika izme|u nevladinog udru`enja i nevladine fondacije?

Osnovna razlika je u tome {to fondacija raspola`e odre|enim sredstvima kojima poma`e aktivnosti drugih organizacija, institucija ili pojedinaca.

Za osnivanje fondacije je potrebna po~etna imovina.

To zna~i da fondacije osnivaju pojedinci, grupe gra|ana ili preduze}a koja namjeravaju da jedan dio svojih sredstava kroz rad fondacije usmjere u dobrotvorne svrhe i dru{tveni razvoj.

Nevladino udru`enje, naj~e{e, ne raspola`e bilo kakvim sredstvima u trenutku osnivanja i ~esto se obra}a fondacijama za podr{ku sopstvenih aktivnosti.

17. ^ime se bave nevladine organizacije ?

Gotovo da nema oblasti `ivota i rada koja nije predmet interesovanja ljudi, pa samim tim i nevladinih organizacija. One se podjednako bave kulturom i umjetno{u, humanitarnim radom, zdravljem, ljudskim pravima, pravima `ena i djece, za{titom `ivotne sredine, mirom u svijetu..

Nevladine organizacije pru`aju socijalne usluge, prikupljaju i distribuiraju humanitarnu pomo}, vode ra~una o invalidima, `rtvama rata, onima koji `ive u siroma{tvu, {tite `ene i djecu `rtve nasilja, bore se za bolji polo`aj `ena u dru{tvu, starih, hendikepiranih (invalida), {ire ideje tolerancije, mira i nenasilja, {ire ideje demokratije i ljudskih prava, bore se protiv rata, za mirno rje{avanje problema, aktuelizovanje dru{tvenih problema u javnosti itd.

Posebno je značajna borba nevladinih organizacija protiv korupcije, uticaj na donošenje političkih odluka na svim nivoima vođenjem javnih kampanja, predlaganje zakona, nadgledanje i izvještavanje o radu državnih organa.

18. Ko osniva nevladine organizacije?

Nevladine organizacije osnivaju punoljetni građani, udruženici oko određenog cilja i namjerni da ga kroz zajedničke aktivnosti ostvare.

Nevladinu organizaciju, najčešće fondaciju, mogu osnovati i pravna lica (npr. preduzeća) u namjeri da trajno pomognu razvoj društva.

Isto tako, nevladinu organizaciju može osnovati više nevladinih organizacija sa ciljem formalizovanja dugoročne saradnje (tzv. savezi nevladinih organizacija).

19. Gdje su nevladine organizacije najrazvijenije?

Nevladine organizacije su najrazvijenije u državama Zapadne Evrope i posebno Sjedinjenim Američkim Državama i Velikoj Britaniji. U ovim zemljama posebno je duga tradicija angažovanja u nevladinim organizacijama. Nakon pada komunizma, u Centralnoj i Istočnoj Evropi se stalno povećava broj nevladinih organizacija i njihov uticaj u društvu.

20. Koje su najveće nevladine organizacije u svijetu?

Sigurno ste i sami čuli za Greenpeace (Zeleni mir) međunarodnu ekološku nevladinu organizaciju, Save the Children (Spasimo djecu), Ljekari bez granica, Transparency International (Međunarodna Transparentnost-organizacija koja se bori protiv korupcije širom svijeta), Amnesty International, Sorošova mreža fondacija, Norveška narodna pomoć (NPA) koja je najstarija humanitarna organizacija u svijetu.

21. ^ije interese promovi{u nevladine organizacije?

Ve}ina nevladinih organizacija je osnovana i radi na promociji i za{titi {irih dru{tvenih interesa, ili servisiraju potrebe subjekata van svoje organizacije, dok one druge isklju~ivo {tite, promovi{u interese i prava svojih ~lanova (profesionalne, strukovne organizacije).

22. Koje se skra}enice koriste za pojam nevladine organizacije?

Iz pojma “nevladine organizacije” izvedena je skra}enica NVO, dok je iz engleskog sinonima “Non-Governmental Organization” izvedena skra}enica NGO. Isto tako ~esto se srije}e skra}enica NPO, od “non-profit organizations” (neprofitna organizacija).

U negativnom kontekstu tako |e postoje GONGO (governmental non-governmental organizations) vladine nevladine organizacije.

23. Na kojim vrijednostima po~ivaju nevladine organizacije?

Nevladine organizacije po~ivaju na me |usobnom povjerenju ~lanova, istim idejama koje ih povezuju, kulturi dijaloga i kompromisa, dobrovoljnosti i slobodi udru'ivanja, solidarnosti, mo}i i odgovornosti gra|anina, saradnji, transparentnosti, u~e}u u odlu~ivanju, uva'avanju posebnosti i razli~itosti, pluralizma, stalnom u~enju.

24. Ko poma'e nevladine organizacije?

Rad nevladinih organizacija poma' u razli~ite organizacije, institucije i pojedinci. To su i privatne kompanije, druge nevladine organizacije, dr'ava, gra|ani, donatorske organizacije, fondacije itd.

Kultura davanja se treba razvijati kroz uspostavljanje povjerenja izme |u onih koji daju i onih koji sprovode aktivnosti, ali prije svega kroz izgradnju osje}anja odgovornosti i solidarnosti onih koji imaju mo} da pomognu.

Pomoć (donacija) ne mora biti u novcu, već i u opremi, proizvodima, informacijama, vremenu (volonteri) itd.

25. Ko su partneri nevladinih organizacija?

Nevladine organizacije su samostalne u izboru partnera u poslu kojim se bave. Kao partneri nevladinih organizacija se najčešće pojavljuju druge nevladine organizacije. Naravno, partneri nevladinih organizacija su i mediji, druge neprofitne organizacije i institucije, kao i država (kako Vlada tako i lokalne vlasti).

26. Kome su nevladine organizacije odgovorne?

Nevladine organizacije imaju svoje obaveze i odgovornosti definisane zakonima, ali i obaveze prema zajednici u kojoj djeluju, i naravno prema svojim članovima, ili korisnicima njihovih usluga.

Dvije su osnovne vrste odgovornosti: programska tj. odgovornost za ispunjenje svojih programa i kvalitet usluga, finansijska odnosno odgovornost za upravljanje (raspolaganje i utrošak) sredstvima.

27. Kako je uređen rad nevladinih organizacija?

Rad nevladinih organizacija je regulisan Ustavom, Zakonom (kod nas, Zakon o nevladinim organizacijama), poreskim zakonima, vladinim uredbama. U unutrašnje pravne akte nevladinih organizacija spadaju Odluka o osnivanju, Statut kao i drugi akti organizacije (poslovnici, pravilnici itd.), koje usvajaju njihovi osnivači i članovi.

28. Kakva je uloga nevladinih organizacija u tranzicionim zemljama i da li je ona posebno važna?

Uloga nevladinih organizacija u tranzicionim zemljama, kakva je i naša, je prevashodno u zadobijanju pozicije

aktivnog u-esnika tog procesa kroz kontrolu vlasti i uticaj na usvajanje boljih zakona i me|unarodnih standarda kao i njihovo kvalitetno sprovo|enje i po{tovanje u praksi. Podizanje svijesti gra|ana u vezi sa razli-itim va`nim dru{tvenim pitanjima, tako|e je va`an zadatak nevladinih organizacija.

29. Za{to se nevladine organizacije ponekad nazivaju “vladinim” ili “antivladinim”?

^esto se nevladine organizacije generalno (bez izuzetka) napadaju kao “vladine” ili “antivladine”. To {to neka nevladina organizacija kritikuje neku vladu, ne zna-i da je antivladina. Isto tako, to {to se nevladina organizacija mo`e pojaviti kao partner vlade u nekom poslu za op{te dobro, ne zna-i da je ova vladina. Naravno, postoje negativni primjeri, kada vlade osnivaju ili uspijevaju da zadobiju bezuslovnu poslu{nost neke organizacije, koja postaje njen satelit (engl. GONGOS, governmental non-governmental organizations).

Dodatne nedoumice izaziva ~injenica da dr`ava (vlada) finansijski poma`e rad nevladinih organizacija, {to je slu~aj i kod nas.

Me|utim, to je praksa gotovo svih dr`ava koje dr`e do svog ravnomjernog razvoja koji treba po~ivati na tri stuba: slobodnom tr`i{tu, demokratski izabranoj i kontrolisanoj vlasti i razvijenom civilnom dru{tvu ~ija su osnova nevladine organizacije.

30. Za{to se ponekad ~uje da su nevladine organizacije sredstvo za boga}enje pojedinaca?

Finansijsko poslovanje nevladinih organizacija je podlo`no kontroli dr`avnih institucija (finansijske kontrole) kao i poslovanje bilo kojeg drugog pravnog subjekta (preduze}a i dr.). Osim toga, va`an mehanizam kontrole se nalazi unutar samih organizacija gdje ~lanovi organizacije imaju mogu}nost uvida u poslovanje.

Ne manje važan element kontrole su i druge nevladine organizacije, koje zarad ugleda cjelokupnog sektora u društvu drže do međusobne kontrole.

Uloga kontrolora drugih nevladinih organizacija je u nekim zemljama prevashodan cilj određenih organizacija.

Naravno, ne treba ispustiti ulogu medija, prije svega istraživačku u pogledu eventualnih zloupotreba.

Ipak, gotovo da nema zemlje u kojoj nisu prisutni primjeri zloupotreba.

Ne to ne znači da se na osnovu takvih primjera treba generalizovati cijeli sektor, tj. sve nevladine organizacije. Nevladin sektor nije ni manje, ni više podložan zloupotrebama od drugih segmenata društva.

Mehanizam za uklanjanje svih sumnji i sprečavanje zloupotreba jeste transparentnost, (javnost) finansijskog poslovanja nevladinih organizacija.

To se može ostvariti kroz publikovanje godišnjih izvještaja i na druge načine.

Samo tako nevladine organizacije mogu zavrijediti povjerenje svojih donatora, partnera i zajednice u kojoj djeluju.

31. [to je to volonterski rad i ko su volonteri?

Volonteri su ljudi koji rade u neprofitnim organizacijama, neplaćeno, u skladu sa određenim uputstvima, na neodređeno vrijeme, uz određeno vrednovanje njihovog rada.

Ljudi rade kao volonteri iz ličnog zadovoljstva, ljubavi prema bližnjima, druženja i susreta, zbog sticanja znanja i iskustava, etičkih razloga, uspostavljanja profesionalnih kontakata, napredovanja na poslu, ulaska u određenu organizaciju, društvenog statusa, ali ponajprije radi učešća u društvenim procesima i pospješivanju društvenih promjena. Nevladine organizacije trebaju volontere kako bi uvećale obim svojih aktivnosti, uvećale javnu podršku, radile kvalitetnije i uspješnije, ojačali organizaciju itd.

Volonterski rad je jedna vrsta donacije.

32. Kako nevladine organizacije međusobno sarajuju?

Nevladine organizacije pridaju veliku pažnju međusobnoj saradnji. Postoji više oblika saradnje, zavisno od cilja, trajanja i nivoa formalizacije saradnje.

Mreže nevladinih organizacija predstavljaju oblik saradnje neformalnog tipa, sa ciljem saradnje prevashodno na polju razmjene informacija. Mreže su trajnijeg karaktera, a organizacije članice dijele zajednički interes i vrijednosti. Koalicije nevladinih organizacija se stvaraju oko određenog konkretnog pitanja, na određeno vrijeme tj. do ostvarenja postavljenog cilja, imaju definisanu strukturu, dogovorene procedure i kanale komunikacije.

Savezi nevladinih organizacija jesu formalni vid saradnje u zajedničkom interesu.

Zakon o nevladinim organizacijama kaže: "Nevladina organizacije mogu se povezivati i uključivati u saveze ili drugu odgovarajuću asocijaciju nevladinih organizacija u zemlji i inostranstvu".

33. Kako nevladine organizacije komuniciraju sa drugima?

Nevladine organizacije drže do intenzivnog kontakta sa javnošću. Putem konferencija za štampu, saopštenja, biltena, letaka, pamfleta i na druge načine one prezentiraju svoj rad, ali i lobiraju javnost za podršku njihovim akcijama.

Sve više nevladinih organizacija ima svoje prezentacije na internetu.

U zakonu se kaže: "Rad nevladinih organizacija je javan".

34. Da li su potrebna neka posebna znanja i vještine za rad u nevladinim organizacijama?

Naravno, postoje vrlo specifična znanja i vještine koja su potrebna za rad u nevladinim organizacijama. To su i vještine prikupljanja sredstava, pisanja prijedloga projekta, evaluacija (procjena postignutog), upravljanje projektom, izgradnja tima, upravljanje organizacijom, javno zastupanje

(kako uticati na zakonodavstvo i proces dono{enja politi-kih odluka), odnosi sa javno{u, marketing, izvje{tavanje (programsko i finansijsko), strate{ko planiranje itd. Treningu i edukaciji se posve}uje posebna pa'nja {irom svijeta.

35. Kako nevladine organizacije prikupljaju sredstva za realizaciju svojih aktivnosti ?

Nevladine organizacije trebaju odre|ena sredstva za realizaciju svojih aktivnosti. Najve}i broj ideja i projekata se ne mo`e realizovati bez novca.

Naj-e}e je rije~ o donacijama pojedinaca, privatnih preduze}a, doma}ih i inostranih fondacija koje u radu nevladinih organizacija prepoznaju interese razvoja dru{tva.

Nevladine organizacije mogu do sredstava do}i i samostalnim aktivnostima koje donose prihod, npr. prodajom sopstvenih proizvoda, pru`anjem usluga i sli~no. Taj prihod, naravno, mora biti iskori{ten za ciljeve organizacije.

Izvorima, tehnikama i vje{tinama prikupljanja sredstava (engleski. fund-raising) se pridaje velika pa'nja.

Po na{em zakonu: "Nevladina organizacija sti-e imovinu od ~lanarine, dobrovoljnih priloga, poklona, finansijskih subvencija, ostav{tine, kamata na uloge, dividendi, zakupnine i na drugi zakonom dozvoljen na-in."

36. [to je to prijedlog projekta?

Prijedlog projekta je dokument u kojem je detaljno predstavljn konkretan problem ili potreba u dru{tvu, ciljevi projekta, aktivnosti koje }e se realizovati kao i finansijske potrebe projekta. Prijedlog projekta je na-in da se namjere nevladinih organizacija pribli'e drugima, naj-e}e onima koji finansijski poma'u nevladinim organizacijama. To je jedna od tehnika prikupljanja sredstava.

37. Da li nevladine organizacije pla}aju porez?

Da, pla}aju. Zbog njihovog neprofitnog karaktera, to pla}anje se razlikuje u odnosu na druga pravna lica, odnosno

profitne subjekte (preduze}a i druge privredne objekte). Porez koji nevladine organizacije pla}aju je ~esto umanjen, a ponekad su i potpuno izuzete od pla}anja.

38. Da li nevladine organizacije mogu stvarati profit, odnosno baviti se profitnim/ekonomskim aktivnostima?,

Mogu, pod strogo definisanim uslovima. U Zakonu se ka' e da nevladine organizacije mogu ostvarivati profit ukoliko ga koriste za ostvarivanje ciljeva organizacije zapisanih u statutu. To zna-i da ostvareni profit ne smiju dijeliti me |u sobom, svojim prijateljima, srodnicima ili nekim drugim licima. Ukoliko bi radili suprotno, ~inili bi krivi~no djelo. Cilj omogu}avanja nevladinim organizacijama da se bave aktivnostima koje donose dobit, jeste prije svega u stvaranju uslova za njihovu finansijsku samoodr`ivost. Tako one ne}e biti zavisne od fondacija, dr`ave ili nekog tre}eg u realizaciji svojih aktivnosti.

39. Da li nevladine organizacije mogu zapo{ljavati?

Da, mogu pod istim uslovima kao i druga pravna lica. Time se posti' e puni profesionalizam u organizacijama, jer su ljudi vezani, bilo punim bilo dijelom vremena za rad u organizaciji.

40. Da li mogu da se u~lanim u neku nevladinu organizaciju?

Naravno, nevladine organizacije imaju svojim unutra{njim aktima (statut ili pravilnik) regulisanu proceduru prijema novih ~lanova. U principu, taj postupak je jednostavan, a nevladine organizacije su otvorene za nove ~lanove.

41. Koliki broj gra|ana je minimalno potreban za osnivanje nevladine organizacije?

Pet gra|ana je minimum potreban za osnivanje nevladinog udru' enja. Nevladinu fondaciju mo' e osnovati i samo jedno lice.

42. [to se mora definisati prilikom osnivanja nevladine organizacije?

Nevladina organizacija se osniva na osniva~koj skup{tini, kojoj prisustvuju njeni osniva~i.

Tom prilikom se moraju definisati ciljevi organizacije (ono sto 'elite posti}i) i djelatnosti (aktivnosti) koje se namjeravaju preduzimati da bi se taj cilj ostvario. Tako |e je potrebno urediti unutra{nje organe udru' enja (npr. skup{tina, lice odgovorno za zastupanje i predstavljanje organizacije, upravni odbor) njihov sastav i nadle' nosti.

43. Da li mogu biti -lan ili osniva~ dvije ili vi{e nevladinih organizacija?

Da, ne postoje ograni~enja u tom smislu. Ipak, to najvi{e zavisi od raspolo' ivog vremena i interesovanja.

44. Da li osnivanje i registracija nevladine organizacije ko{ta?

U principu, osnivanje i registracija ne tra'e bilo kakve posebne tro{kove osim papira i kori{tenja pisa}e ma{ine ili kompjutera na kojem treba otkucati potrebne pravne akte. Nakon registracije, izrada pe~ata i otvaranje 'iro-ra~una zahtjeva tro{kove koji ne prelaze 30 Eura.

45. Da li neko poma`e gra|anima u osnivanju i registraciji nevladinih organizacija?

Besplatnu stru~nu pravnu pomo} u osnivanju, registraciji i funkcionisanju nevladinih organizacija, putem informacija, savjeta i publikacija, pru'a Centar za razvoj nevladinih organizacija.

LI^NA KARTA CENTRA ZA RAZVOJ NEVLADINIH ORGANIZACIJA

Na{ po-etak

CRNVO je nevladina, neprofitna organizacija osnovana i registrovana u septembru 1999. god.

Na{a vizija je Crna Gora kao demokratsko i gra|ansko dru{tvo, razvijene vladavine prava, dru{tvo aktivnih gra|ana u kojem nevladine organizacije igraju va`nu ulogu u pitanjima dru{tvenog razvoja.

Na{a misija

Misija centra je da pru`i podr{k}ku razvoju nevladinih organizacija u Crnoj Gori i doprinese stvaranju adekvatnog okvira za u-e{e gra|ana i nevladinih organizacija u pitanjima javne politike i razvoju civilnog dru{tva.

CRNVO pru`a pomo} korisnicima kroz programe edukacije, izdava{tva, informisanja, pravne pomo}i, istra`ivanja i zastupanja interesa 3. sektora.

Na{ti klju-ni ciljevi su da:

- izgradimo kapacitete nevladinih organizacija
- pobolj{amo saradnju izme|u dr`ave, nevladinog sektora i privrede
- pove}amo razumijevanje uloge i zna~aja nevladinih organizacija u dru{tvu
- doprinesemo razvoju demokratije, ljudskih prava i vladavine zakona

Korisnici Centra su nevladine organizacije, gra|ani, mediji, donatori, lokalna samouprava i dr`ava.

Vrijednosti koje po{tujemo u svom radu su: kvalitet, timski rad, stalno u~enje, transparentnost.

[to radimo?

CRNVO ima 8 stalnih programa i to:

- Informativno-dokumentacioni program – prikupljanje i pru`anje informacija o lokalnim i stranim nevladinim organizacijama, donatorima, medijima.
- Program savjetovanja u pripremi prijedloga projekta
- Program edukacije i treninga
- Program pravne pomo}i koji obuhvata pomo} pri osnivanju, registraciji i funkcionisanju NVO-a
- Program zastupanja interesa III sektora
- Program izdava~ke djelatnosti- izdavanje publikacija vezanih za rad III sektora
- Istra`iva~ki program- analize i istra`ivanja III sektora
- Program Biblioteke - u centru se mo`e na}i veliki broj publikacija iz oblasti ljudskih i `enskih prava, razvoja civilnog dru{tva, prikupljanja sredstava, organizacionog menad`menta, marketinga, javnog zastupanja i dr.

U Centru je stalno angažovano petoro ljudi, kao i deseto-lani tim trenera za razvoj nevladinih organizacija.

Naše dosadašnje aktivnosti

Do sada smo organizovali veliki broj seminara, konferencija, okruglih stolova, treninga i kurseva:

- Treninzi za aktiviste nevladinih organizacija na teme: građansko obrazovanje, prikupljanje sredstava, pisanje prijedloga projekta, organizacioni menadžment, strateško planiranje, istraživanje potreba (344 sata treninga za preko 600 aktivista NVO-a)
- Trening trenera za razvoj nevladinih organizacija, šestomjesečni program, u saradnji sa NIT-om (Neprofitni informativni i trening centar) iz Zagreba (oktobar 2000 – mart 2001)
- Serija tribina 'Animacija građanskih inicijativa' - javnih razgovora o značaju i ulozi nevladinih organizacija u razvoju civilnog društva i statusu NVO u Crnoj Gori,
- Kurseve engleskog jezika za NVO, 2001
- Kurseve interneta za NVO, 2001
- Konferenciju "Finansijski i poreski okvir za rad NVO u Crnoj Gori" u saradnji sa CEDEM-om, april 2001
- Seminar "NVO u poreskom sistemu Crne Gore", u partnerstvu sa ICNL-om i CEDEM-om, maj 2000
- Seminar "Mogućnosti poboljšanja pravnog okvira za saradnju između NVO i Vlade" u saradnji sa ICNL, decembar 2000
- Okrugli sto donatora i NVO, "Budućnost razvoja civilnog društva u Crnoj Gori", decembar 2000,
- Seminare o NVO upravljanju, u saradnji sa Građanskim inicijativama i CEDEM-om, 2000.

Centar je izdao i veliki broj publikacija:

- *'NVO Bilten' - dvomjese~na publikacija (15 brojeva),*
- *'Kako osnovati i registrovati NVO u Crnoj Gori',*
- *Direktorijum neprofitnih organizacija u Crnoj Gori (engleska i crnogorska verzija, 2 izdanja),*
- *Adresar medija u Crnoj Gori,*
- *Profili donatora, sa smjernicama za pisanje projekata i aplikacionim formularima,*
- *'ABC nevladinih organizacija'.*
- Pisanje predloga projekta
- Novac, novac svuda oko nas
- Poresko-finansijski vodi~ za NVO

Edukacija i treninzi

U okviru Centra je anga`ovan tim od 10 trenera za razvoj nevladinih organizacija na ~ijim je treninzima (interaktivni program u-enja odraslih) do sada u-estvovalo vise od 600 aktivista nevladinih orgnaizacija. Treninzi su prilago|eni specifi~nim potrebama u-esnika i uklju-uju sljede}e teme:

- Demokratija i gra|ansko obrazovanje
- Prikupljanje sredstava za rad NVO-a
- Pisanje prijedloga projekta
- Upravljanje projektom
- Bud`etiranje
- Timsko u-enje
- Monitoring i evaluacija
- Organizacioni menad`ment
- Strate{ko planiranje
- Javno zastupanje
- Marketing i odnosi sa javno{u

Nasi partneri:

Do sada smo ostvarili uspješnu saradnju sa: Centrom za demokratiju i ljudska prava (CEDEM), Međunarodnim centrom za neprofitno pravo (ICNL), NDI kancelarijom u Crnoj Gori, Centrom za tranziciju, Programom za razvoj Ujedinjenih Nacija (UNDP) i Norveškom narodnom pomoći (NPA), Francuskim crvenim krstom, Savjetom Evrope i Nansen dijalog centrom.

Međunarodne mreže

Centar je član CIVICUS-a globalne mreže za udružena i ORPHEUS mreže resursnih centara u CEE.

ABC NEVLADINIH ORGANIZACIJA

- *Uvod u demokratiju i građansko organizovanje* -
drugo izdanje

Autor: Stevo Muk

Izdava~:

Centar za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO)

ul. Hercegova~ka 72

81 000 Podgorica

tel/fax : 081 230 372

tel: 081 231 515

e-mail: crnvo@cg.yu

web: www.crnvo.cg.yu

za izdava~a:

Stevo Muk, Direktor

Pokrovitelj:

Međunarodni centar Ulof Palme

[**tampa:** IVPE, Cetinje

Tiraž: 7 000